

Rahvusvahelised inimõigustega tegelevad institutsioonid

Kõikidel siia maailma sündivatel inimestel on sünnipärane õigus elule, vabadusele ja isikupuutumatussele, kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu. Eesti Vabariigi põhiseaduses ja Inimõiguste Ülddeklaratsioonis, mille ÜRO peassaamblee võttis vastu 10. detsembril 1948. a sätestatakse eeltoetud ja paljud muud põhiõigused ja vabadused. Kahjuks peab tõdema, et mitmetes maailma riikides ja piirkondades rikutakse iga päev inimõigusi – inimesi alandatakse, piinatakse, tapetakse jne, kuid kellelgi ei ole õigust võtta teiselt elu ega rikkuda isiku põhiõigusi ega -vabadusi. Et kaitsta inimõigusi on loodud mitmed rahvusvahelised ja siseriiklikud organisatsioonid, mis seisavad hea selle eest, et rikkumiste arv järjest väheneks. Kuid ainult rahvusvahelistest organisatsioonidest ei piisa, vaid tuleb ka teavitada laiemat üldsust sellest, millised on nende õigused, vabadused ja kohustused, sest paljud inimesed ei teagi, et neil on võimalik pöörduda kaitse saamiseks mitmete organisatsioonide poole, kui siseriiklikud institutsioonid ei suuda, ei saa või ei taha aidata, et lõpeks tagakiusamine ja diskrimineerimine. Seega vaatleks järgnevalt mõningaid rahvusvahelisi inimõiguste organisatsioone:

Euroopa Inimõiguste Kohus on rahvusvaheline asutus, mis võtab teatud kindlate tingimuste olemasolul vastu kaebusi isikutelt, kes väidavad, et on rikutud nende Euroopa Inimõiguste Konventsiooniga kehtestatud inimõigusi. See Konventsioon on kokkulepe, mis on sõlmitud Euroopa riikide vahel tagamaks kindlaksmääratud põhiõigusi. Kohus võib vastu võtta kaebusi ainult Konventsiooniga ühinenud riikide peale ja ei või menetleda kaebusi toimingute või otsuste kohta, mis on toimunud või tehtud enne teatud tähtaegu. Piirtähtajaks on sõltuvalt ahistatud põhiõigusest kas riigi Konventsiooniga või tema vastava lisaprotokolliga liitumise kuupäev. Kohus ei või menetleda kaebusi eraisikute, valitsusväliste organisatsioonide, asutuste ja erafirmade peale.

Enne Kohtusse pöördumist peab olema ära kasutatud kõik siseriiklikud võimalused oma kaebuse lahendamiseks. See tähendab, et kaebust peab olema menetletud kõige kõrgemas võimalikus siseriiklikus kohtus. Kõik võimalused peavad olema kasutatud vastavuses kehtestatud tähtaegade ja protseduuri reeglitega.

Kohtusse kaebamiseks on aega kuus kuud peale kõige kõrgema siseriikliku kohtu või muu võimu otsuse langetamist. Kui kaebus puudutab kohtuotsust, siis see kuuekuuline tähtaeg hakkab jooksma kõrgeima apellatsioonikohtu otsuse langetamise päevast, aga mitte mõne taotluse tagasilükkamise hetkest selle otsuse uuesti läbivaatamise kohta.

Amnesty International on rahvusvaheline ülemaailmne organisatsioon, mille eesmärk on propageerida üldtunnustatud inimõigusi.

AI näeb maailma kohana, kus kõikidele on tagatud inimõigused, mis on sätestatud Inimõiguste Ülddeklaratsioonis ja teistes rahvusvahelistes konventsioonides. AI eesmärk on ära hoida põhiliste inimõiguste rikkumist – füüsiline ja vaimne

alandamine, mõtte- ja sõnavabaduse rikkumine, diskrimineerimine. AI peamine töö on pidevalt teavitada inimesi nende õigustest ning nende õiguste kaitse võimalustest. AI'l on rohkem kui miljon liiget ja toetajat üle maailma. AI on valitsusväline, apoliitiline rahvusvaheline organisatsioon. AI eelarve koosneb põhiliselt annetustest. Organisatsiooni agitatsiooni eesmärk on kõikide selliste siseveendumusvangide (isikute, keda peetakse kinni nende veendumuste või etnilise päritolu, soo, nahavärvi või keele pärast) vabastamine, kes ei ole ei kasutanud ega propageerinud vägivalda, ausa ja kohese õigusemõistmise tagamine poliitilistele vangidele, surmanuhtluse, piinamise ja vangide muu julma kohtlemise likvideerimine ning kohtuväliste hukkamiste ja "kadumiste" lõpetamine. AI mõistab hukka igasuguse tagakiusamise, pantvangide võtmise, piinamise ja vangide tapmise; aitab asüüliotsijaid, keda kodumaale tagasi saates ähvardaks oht ning kus nende põhilisi inimõigusi rikutaks; AI teeb koostööd teiste rahvusvaheliste valitsusväliste organisatsioonidega, ÜRO ja regionaalsete siseriiklike organisatsioonidega ning korraldab inimõiguste alast koolitust.

AI asutai 1961.a inglise juristi Peter Benensoni poolt. AI peakorter asub Londonis, kus kogu tööd korraldab rahvusvaheline sekretariaat rohkem kui 350 töötaja ning vabatahtlikuga enam kui 50 riigist. AI liikumine hõlmab endas umbes 7500 kohalikku noorte, spetsialistide ja professionaalide gruppi rohkem kui 100 riigis. Umbes 80 riigis on AI harud.

AI on demokraatlik liikumine, mille juhatus on üheksa liikmeline ning mille liikmeid valitakse iga kahe aasta tagant.

AI saatis oma delegatsioonid 2001.a mitmetesse riikidesse külastama inimõiguste rikkumiste ohvreid, kuulama kohtuistungeid ning küsitlema kohalikke inimõiguste aktiviste ja ametnikke.

AI liikmed, toetajad ja töötajad kogu maailmas avaldavad survet valitsustele, tõmmates avalikkuse tähelepanu inimõiguste probleemidele ning püüavad mõjutada teisi organisatsioone ja institutsioone, kelle võimuses on lõpetada inimõiguste rikkumine. Mõjutamistööd ja avalikkuse tähelepanu püütakse kõikide võimalike vahendite abil – avalikud demonstratsioonid, kirjade saatmine ja allkirjade kogumine, inimõigustealane koolitus, heategevuskontserdid, pöördumised valitsusasutuste poole üksikisikute esindajatena, kui ka rahvusvahelised kampaaniad.

Eriti intensiivselt tehakse tööd piinamiste lõpetamiseks maailmas. 2001.a oli põhiliseks eesmärgiks lõpetada naiste, laste, etniliste vähemusgruppide, lesbide, homoseksuaalide, biseksuaalide ja transvestiitide tagakiusamine ning ärakasutamine. 2001.a töötasid AI aktivistid 2813 eraisiku huvides, kelle inimõigusi oli rikutud.

Human Rights Watch on pühendunud inimõiguste kaitsmisele üle kogu maailma. HRW teeb koostööd aktivistide ja ohvritega, et ennetada diskrimineerimist, hoida poliitilist sõltumatust, kaitsta inimesi ebainimliku kohtlemise eest sõjaoludes ning et tuua süüdlased kohtu ette.

HRW uurib ja paljastab inimõiguste rikkumisi ning võtab süüdlasi vastutusele. HRW teeb koostööd valitsustega ning kõigi instituutidega, kelle võimuses on ennetada ja lõpetada inimõiguste rikkumised kogu maailmas.

HRW on iseseisev valitsusväline rahvusvaheline organisatsioon, mille toetajaskond on laiali üle maailma ning mida rahastatakse põhiliselt annetustest, mis tulevad nii üksikisikutelt kui ka fondidelt. HRW ei võta vastu mingeid riiklikke toetusi.

HRW-s töötab rohkem kui 150 professionaali üle kogu maailma. HRW töötajad on juristid, ajakirjanikud, teadlased ja erinevate kultuuride ja maade asjatundjad. Nad ühendavad jõud teiste inimõiguste organisatsioonidega, kui selleks peaks vajadus

tekkima, et saavutada ühiseid eesmärke. Samuti liitub HRW-ga igal aastal järjest rohkem vabatahtlikke, kes on nõus pingutama ühise eesmärgi nimel - et lõppeks inimõiguste rikkumine.

HRW ajalugu ulatub tagasi 1978.a, kui loodi Helsingi Watch, et jälgida inimõiguste tagamist Nõukogude liidu aladel. 1980.a loodi HRW haru ka Ühendriikidesse. Seal hakati tegelema põhiliselt Kesk-Ameerika sõjajärgsetes asuajades inimõiguste rikkumistega. Pöörati rohkem tähelepanu ebavõrdsusele. 1988.a ühendati kõik harud ühtseks organisatsiooniks Human Rights Watch. Hetkel asub HRW peakorter New Yorgis, harukontoritega Brüsselis, Londonis, Moskvas, Hong Kongis, Los Angeleses, San Franciscos ja Washingtonis. Tihti seatakse sisse ajutised kontorid kriisikolletesse, kus viiakse läbi põhjalikumaid uurimusi ning töötajad reisivad tihti piirkondadesse, mis kuuluvad nende haldusalasse, et kontrollida kohapealset olukorda. HRW jälgib inimõiguste kaitsmise arengut rohkem kui 70 riigis maailmas.

HRW on suurim inimõiguste organisatsioon, mis tegutseb põhiliselt Ameerika Ühendriikides. HRW töötajad tegelevad faktide ja asitõendite otsimisega, et oleks piisavat alust esitada süüdistust ning anda süüdlane kohtu alla. Samuti koostatakse iga aasta mitmeid raporteid ning statistikat, mida avaldatakse erinevates väljaannetes ning üritatakse kajastada oma uurimustöö tulemusi massimeedias. Avalikkuse tähelepanu on vajalik, et saaks häbistada saamatuid valitsusi kogu maailma silmis, kuna nad ei saa hakkama oma kodanike kaitsmisega. Kohtutakse riigiametnikega, et aidata neil lõpetada riigis toimuvaid inimõiguste rikkumisi. Samuti avaldatakse riikidele survet sõjaolukordades, et kutsutaks tagasi sõjavägi ja lõpetataks piinamine ja elanike tagakiusamine. Kriisiolukordades on HRW-l võimalik anda täpseid andmeid piirkondade kohta, kus on inimõiguste rikkumiste arv kõige suurem ning millised probleemid vajavad valitsuste peamist tähelepanu ning kiiret tegutsemist, et aidata oma maa elanikke.

HRW-l on palju erinevaid projekte, mille raames kaitsakse naiste, laste, vangide jne õigusi.

HRW motoks on - et inimõigused peavad olema tagatud kõigile ning et üheskoos saab kõike muuta.

European Centre for Minority Issues (Vähemusrahvuste Euroopa keskus ECMI) keskendub vähemus- ja enamusrahvuste vahelistele probleemidele Euroopas. ECMI toetab Euroopa valitsusi, valitsusväliseid organisatsioone ning vähemusrahvuste grupe Euroopas. Samuti pakub ECMI igakülgset toetust teadustegevusele inimõiguste vallas.

ECMI loodi Taani ja Saksamaa eestvedamisel, eriti aga tänu Kurt Hamerile, kes tegeles Taani ja Saksamaa vähemusrahvuste probleemidega. Kurt Hameri ettekande tulemusena moodustati Saksa-Taani ühiskomitee, et uurida võimalusi parandamiseks vähemusrahvuste olukorda kahes riigis. Seejärel aitas Taani Flensburgi peakonsul veenda Taani valitsust ECMI asutamise vajaduses. ECMI asutati 04.12.1996.a, ametlikult alustas ECMI tööd 29.jaanuaril 1998.a kui Taani ja Saksamaa kirjutasiid alla asutamiskirjale.

ECMI teeb uurimusi, kogub ja dokumenteerib informatsiooni ja pakub konsultatsiooniteenust vähemusrahvuste küsimuses kogu Euroopas. ECMI põhineb kulub tööle, mille käigus soovitakse avastada potentsiaalseid konflikte etniliste gruppide vahel.

Minority Rights Group International'i (Rahvusvaheline Vähemuste Õiguste Rühm; MRG) eesmärk on tagada usuliste, etniliste ja keeleliste vähemuste ning pärismaalaste

õigused kogu maailmas ja edendada koostööd ja mõistmist erinevate sotsiaalsete klasside vahel.

MRG on töötanud usuliste, keeleliste ja etniliste vähemustega rohkem kui 30 aastat. MRG-l on rohkem kui 60 riigis 130 partnerit, kes aitavad neid nende töös. MRG aitab ühiskonnas suurendada mõistmist ning selgitab, et vanus, sotsiaalne klass, puue, sugu ega nahavärv ei oma mingit tähtsust, et kõik inimesed on võrdsed. MRG üritab mõjutada otsustajaid, kelle võimuses on muuta maailm sõbralikumaks ning sallivamaks. MRG eesmärgiks ongi teadvustada inimestele etniliste vähemuste ja pärismaalaste probleeme.

MRG on valitsusväline organisatsioon, mille juhtorgan Nõukogu tuleb kokku kaks korda aastas. MRG-l on ka vaatleja staatus ÜRO Majandus ja Sotsiaalnõukogus. MRG osaleb aktiivselt rahvusvahelistel inimõiguste seminaridel ja foorumitel. Samuti organiseerivad nad ise foorumeid, kus etnilised vähemused ja pärismaalased saavad kohtuda valitsusliikmetega, et ühiselt arutada ja leida lahendusi vähemusrahvuste probleemidele.

International Helsinki Federation for Human Rights (Inimõiguste Rahvusvaheline Helsingi Föderatsioon; IHF) on valitsusväline mittetulunduslik organisatsioon, mille eesmärgiks on kaitsta inimõigusi Euroopas, Põhja-Ameerikas ja Kesk-Aasia riikides.

1975.a kogunesid 35 riigi esindajad idast ja läänest Helsingisse Euroopa Julgeoleku ja Koostööndupidamisele. Nende 35 riigi seas olid Nõukogude Liit, Kanada, Ameerika Ühendriigid ja kõik Euroopa riigid v.a Albaania. Kirjutati alla Helsingi lõppaktile, mis oli sel ajal ainus rahvusvaheline kokkulepe, millega püüti tagada rahu ja julgeolekut, võttes arvesse inimõigused. Allakirjutanud riigid moodustasid organisatsiooni, mida tuntakse Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (Organisation for Security and Cooperation in Europe; OSCE) nime all. Pärast Helsingi lõppaktile allakirjutamist on toimunud OSCE raames mitmeid inimõiguste alaseid kohtumisi ning on kirja pandud üldtunnustatud inimõigused. Pärast Nõukogude Liidu lagunemist 1989.a ühinesid tekkinud iseseisvad riigid OSCE-ga ning nüüd on OSCE-l 55 liikmesriiki. Mitmes liikmesriigis tegutsevad nn Helsingi komiteed. 1982.a kogunesid Helsingi komiteede esindajad nõupidamisele, mille tulemusena moodustati 1983.a Inimõiguste Rahvusvaheline Helsingi Föderatsioon (IHF). IHF-i sekretariaat asub Viinis.

IHF-i peamine ülesanne on jälgida Helsingi lõppakti ja selle järeldokumentide inimõigussätete ning nende rahvusvahelisele õigusele suunatud viidete täitmist. IHF koosneb 29 siseriiklikust filiaalist (nn Helsingi komiteed) ning tal on otsesidemed üksikisikute ja rühmadega riikides, kus Helsingi komiteesid ei ole. IHF esmaülesanne on siseriiklike komiteede tegevuse toetamine ja kooskõlastamine ning samuti teabe ja dokumentide kogumine inimõiguste rikkumiste kohta, olenemata selle riigi poliitilisest korrast, kus need rikkumised aset leiavad.

IHF tegutseb kõigis Balkani riikides ja mängis juhtivat rolli inimõiguste rikkumiste uurimises Kosovos. Eriti 1989.a alates on IHF koondanud tähelepanu inimõiguste kaitsmisele ja propageerimisele endistes totalitaarsetes riikides, organiseerides õppeprogramme, seminare ja rahvusvahelisi projekte.